

Morgunstjørnan yvir Wittenberg:

EIN SØGA UM EINA SERSTAKA KVINNU

– Endamálið við leikinum er ikki at seta kvinnupolitikk á dagsskránna, men tað er natúrlig samanbering av for- og nútíðini, tá leikurin snýr seg um eina sterka og slóðbrótandi kvinnu, sigur Eyð Matras, sum í hesum døgum framrørir einrøðuleikin Morgunstjørnan yvir Wittenberg í serstøkum hølum

ANNIKA KUNOY IM
ANNIKA@SOSIALURIN.FO

Posthúskjallarin í Klaksvík varð í summar ruddaður og nýttur sum karmur um listaframsýningina Summarlist 2017. Tað var eisini til hesa sýningina, at sjónleikarin Eyð Matras fekk eyguni upp fyri hølinum.

Hon sigur, at hon fekk hugskotið at gera ein leik um lívið hjá Katharine von Bora, ið var kona Martin Luther, um joltíðir í fjør, og hevur síðani arbeitt við hugskotinum. Hon avgjórði tó at brúka Posthúskjallaran í Klaksvík sum karm um leikin, tá hon fyrstu ferð sá hølini í summar.

– Hølini eru so serstøk og hóska seg væl til dámin og hugalagið, sum eg vil skapa rundan um leikin, sigur Eyð Matras, sum annars hevði ætlað at ferðast kring landið við leikinum, áðrenn hon fann hølini – ella tey funnu hana.

Rái kjallarin er á leið 50 ára gamal og tað eru eini trýggir metrar frá gólvinum til loftið. Hølið luktar eitt sindur av vátum betongi og máling, og tað ljóðar eftiri, tá tú tosar. Tað er sum kenslan inni í tær broytist, tá tú kemur inn – sum ert tú farin úr Klaksvíkini í ein annan heim eina løtu.

Her í gamla kjallaranum setur Eyð Matras – kvinnan handan Eymaleik - einrøðuleikin um lívið hjá Katharine von Bora "Morgunstjørnan yvir Wittenberg" á pall. Leikstjórin, Ría Tórgarð hevur

lagt dent á sambandið ímillum frásøgna, ið Eyð Matras ber fram, tónleikin, ið Magni Husgaard hevur komponerað og sjálvt hølið, ið við sínum ráu betong veggjum verður livandi karmur um sýningina.

Einsamøll á palli

Eyð Matras greiðir frá, at henni dámar at vera einsamøll á pallinum, og hvíli í tí leiklutinum, ið hon hevur skapað seinastu tíðina.

– Tað er stuttigt at siga eina søgu einsamøll. Onkursvegna eru vit altíð einsamøll, sigur hon hugsanarsom.

– Eg fái møguliga sagt okkurt, sum eg ynski at siga, men ikki fái sagt í øðrum høpi. Eg fái roynt meg í at skriva søgur og leikiruttan uppiblandanuttanifrá. Tað er deiligt at sleppa at gera tað, hóast tað er hart, krevjandi og avbjóðandi, sigur leikarin.

Søgan um ein sterka kvinnu

Katharine von Bora vaks upp í einum kleystri og 16 ára gomul gjørdist hon nunna. Men í 1523 flýggjar hon úr kleystrinum, saman við 11 øðrum nunnum, og kemur til Wittenberg. 24 ára gomul giftist hon við Martini Luther, sjálvum reformatórinum.

Tjúkkrar bókur eru skrivaðar um Martin Luther, men tað er ikki fyrr enn í nýggjari tíð, at áhugi er fyri kvinnuni, sum stóð við lið hansara undir reformatiónini. Eyð Matras heldur, at søgan um Katharine von Bora ikki bert er hugtakandi men eisini viðkomandi og slóðbrótandi.

Hon greiðir frá, at endamálið við leikinum ikki er at seta kvinnupolitikk á dagsskránna, men tað er natúrlig samanbering av for- og nútíðini, tá leikurin snýr seg um eina sterka og slóðbrótandi kvinnu.

– Tað er í veruleikanum løgið, hvussu stutt vit eru komin hesi 500 árini síðani reformatiónina. Fyri 500 árum síðani varð kvinnan ogn mansins, og hon livdi onkursvegna í trældómi. Vit eru komin langt á nógvum økjum, men hasir miðaldartankarnir eru enn at hóma í samfelagnum millum bæði kvinnur og menn, sigur Eyð Matras

– Hóast vit eru komin langt á javnstøðuøkinum, so eru nógvar kvinnur, sum halda hánt um kvinnufrígeringina og viðmerkja, at hon ikki er neyðug. Tað skal lítið til at venda aftur til tað, sum vit komu frá, tí miðaldartankarnir eru enn her í dag, leggur hon afturat.

500 ár er liðin síðan Luther festi teir 95 avlåtsetningarnar á kirkjudygnar í Wittenberg við ætlanum um smávegis broytingar í katólsku kirkjunni, men sum elvdu til, at kirkjan fór í tvíningar. Hann livdu sum stakur munkur tá, men legði upp til, at munkar giftu seg, og varð sjálvur giftur Katharine von Bora og tey áttu seks børn.

– Tá vóru tað mennirnir, ið ráddu og kvinnurnar høvdu ongan veruligan týðninguttan at tæna monnum sínum. Katharine von Bora var ikki soleiðis, og tí er henda søgan so áhugaverd og umráðandi, sigur Eyð Matras.

Eitt fangils og annað

Katharine von Bora hevði stóran týðning fyri lív og virksemi Luthers. Í brøvum kallar hann hana "Mín hjartans kæra" og "Morgunstjørnan yvir Wittenberg", og hjúnaband teirra gjørdist fyridømi hjá modernaðu Luthersku familjunni. Katharine von Bora var ágrýtin og sjálvstøðug, og hevði ábyrgdina av húsarhaldinum, sum til tíðir taldi 40-50 fólk. Hon var lærd, stóð fyri øllum tí figgjarliga og var ómetaliga dugnalig at fyriskipa.

– Ofta halda vit tó, at Martin Luther bert gjørdi góðar gerðir, men summi vilja vera við, at nógvar kvinnur fóru frá einum fangils í annað, tá tær rýmdu úr kleystrinum. Tær vórðu noyddar at gifta seg, síðani føddu tær børnini og livdu í trongum og ringum korum. Fyri summar nunnur var tað ikki gott, at kleystri skuldi avtakast, tí har sluppu tær at lesa og læra, staðfestir Eyð Matras.

Hon greiðir víðari frá, at nógv av tí, sum eyðkendi Katharine von Bora og gjørdi hana serstaka, hevði hon lært í kleystrinum: Hon bryggjar øl, dyrkar jørðina og hevur á leið 50 fólk til borðið hvønn dag.

Einrøðuleikin um Katharinu von Bora er soleiðis bæði upplýsing, ein spennandi søga og ein heildaruppliving við tónleiki, atmosferu, ljósi, litum og lukti. Leikurin sjálvur er ein dramatisk forteljing, um lívið hjá hesi serstøku kvinnu, og tað víkur ikki frá tí, sum Eymaleik fyrr hevur framleitt

– Allir leikirnir, ið eg havi gjørt handla um sermerktar konur. Tað er tí, at konufólk hava verið so útslettaðar í samfelagnum, og tað er nógv vitan sum er farin til spillis, tá evnini hjá kvinnum ikki hava verið gagnnýtt. Hetta varpa leikirnir ljós á, staðfestir hon.

Fyrireikingin

Eyð Matras kom á netinum fram á eina danska kvinnu, sum bæði er prestur og sjónleikari. Hon hevði gjørt ein leik um Katharine von Bora, og Eyð setti seg í samband við hana við fyrispurningi um at keypa handritið og umseta tað til føroyskt.

– Hon vildi ikki selja mær handritið, men hon helt, at eg sjálv skuldi skriva ein leik á føroyskum.

Hon sendi Eyð ein langan bókalista av tjúkkum gudfrøðiligum bókum um Katharine von Bora, sum Eyð eina tíð seinni fekk í Bókasavninum.

– Leikurin hjá henni snúði seg meir um gudfrøði ímeðan leikurin hjá mær snýr seg um eina sermerkta konu, staðfestir Eyð og leggur afturat, at danski leikurin veitti henni íblástur, men føroyski leikurin er hennara egni.

– Søgan og frágreiðin er vorðin so ómetaliga nógv størri, enn eg upprunaliga hevði ætlað, tá eg av fyrstani tíð avgjórði at gera leikin og framføra hann í kirkjum og samkomum kring landið, staðfestir hon.

– Leikurin hevur fingið fleiri lög og síðani komu ljóðmyndirnar, leikstjórnar og hølini afturat. Eg eri spent at vita, hvussu alt hetta riggar saman og hvussu samljóðið verður. Eisini eri eg spent uppá reaktiónirnar hjá áskoðarunum, staðfestir hon.

– Hóast talan er um søguligar hendingar, so er hetta mín tulking og útlekking av hesi søguni, leggur hon afturat.